

SLOVENCİ V MESTU SARAJEVU OD LETA 1991 DO LETA 2013

Dušan Tomažič

magister geografije in profesor zgodovine
Rtv Slovenija, RC Maribor,
Ilichova 33
e-mail: dusan.tomazic@rtvslo.si

Alija Suljić

Dr. geografije, izr. prof.
Prirodno-matematički fakultet
Univerzitet u Tuzli
Univerzitetska 4, Bosna in Hercegovina
e-mail: alija.suljic@untz.ba

UDK: 911.3:312

COBISS: 1.01

Povzetek

Slovenci v mestu Sarajevu od leta 1991 do leta 2013

V prispevku so prikazane osnovne demografske karakteristike Slovencev v Sarajevu (BiH). Narejena je primerjava popisov iz leta 1991 in 2013. Analizirana je dinamika števila, teritorialna razpršenost, spolna, starostna in verska struktura Slovencev v obdobju pred vojno v Bosni in Hercegovini in po njej. Evakuacija 348 Slovencev iz Sarajeva novembra 1992. leta je zelo vplivala na število, strukturo in teritorialno distribucijo slovenskega prebivalstva v glavnem mestu BiH. Zaradi objektivnejše slike Slovencev glede njihove etnične pripadnosti so vključeni tudi nekateri drugi podatki.

Ključne besede

Slovenci, veroizpoved, materni jezik, spol, starost, Sarajevo, Bosna in Hercegovina

Abstract

Slovenes in Sarajevo between 1991 and 2013

The article presents the basic demographic characteristics of Slovenes in Sarajevo (Bosnia and Herzegovina - BiH). A comparison of the 1991 and 2013 censuses is made. The dynamics of the number, territorial dispersion, gender, age and religious structure of Slovenes in the period before and after the war in Bosnia and Herzegovina are analyzed. The evacuation of 348 Slovenes from Sarajevo in November 1992 had a profound effect on the number, structure and territorial distribution of the Slovene population in the capital of BiH. Due to a more objective picture of Slovenes regarding their ethnicity, some other data is also included.

Key words

Slovenes, religion, mother tongue, gender, age, Sarajevo, Bosnia and Herzegovina

1. Uvodno razmišljanje in metodologija dela

Raziskovanje antropogeografskega razvoja slovenske populacije v glavnem mestu Bosne in Hercegovine se je začelo z avtorjevim proučevanjem slovenske diaspore v tej državi leta 2016. V času takratnega raziskovanja končni rezultati popisa prebivalstva za leto 2013 niso bili v celoti na voljo, zato so bila nekatera poglavja v delu „Slovenska etnična manjšina v Bosni in Hercegovini“ le delno raziskana. Zahvaljujoč se Federalnemu zavodu za statistiko in Agenciji za statistiko Bosne in Hercegovine so bili pridobljeni dodatni, novi podatki. Z analizo le-teh smo pridobili dodatne informacije, zdaj fokusirane na glavno mesto Bosne in Hercegovine, Sarajevo. V delu so zbrani in analizirani podatki o dinamiki razvoja in poselitve Slovencev po občinah Sarajeva, starostno-spolni strukturi, maternem jeziku Slovencev in njihovi verski opredelitvi. V delu so prav tako uporabljeni podatki popisov prebivalstva od leta 1910 do 2013, s posebnim poudarkom na zadnjem popisu prebivalstva v tej državi. Tako kot v Sloveniji je tudi v Bosni in Hercegovini več znanstvenih in strokovnih del z različnih raziskovalnih področij na temo Slovenci v BiH in Sarajevu.¹

2. Gibanje števila Slovencev v Sarajevu po popisih prebivalstva od leta 1910 do 2013

V časovnem obdobju 103 let, od prvega pojavljanja Slovencev v popisih prebivalstva na območju Sarajeva, se je njihovo število zmanjšalo za več kot sedemkrat oziroma s 1.047 na vsega 149 oseb. Delež Slovencev v skupnem številu prebivalcev Sarajeva se je z 2,02 % (1931. leta) zmanjšal na vsega 0,03 % (2013. leta). Hkrati podatki kažejo, da se je slovenska populacija v Sarajevu, z izjemo leta 1948, povečevala vse do leta 1953, ko je v tem mestu živelo največ, in sicer 1.595 Slovencev. Od takrat pa vse do danes se je njihovo število nenehno krčilo.

Preglednica 1: Število, indeks spremembe števila in relativni del Slovencev v številu prebivalstva Sarajeva po popisih prebivalstva 1910–2013.

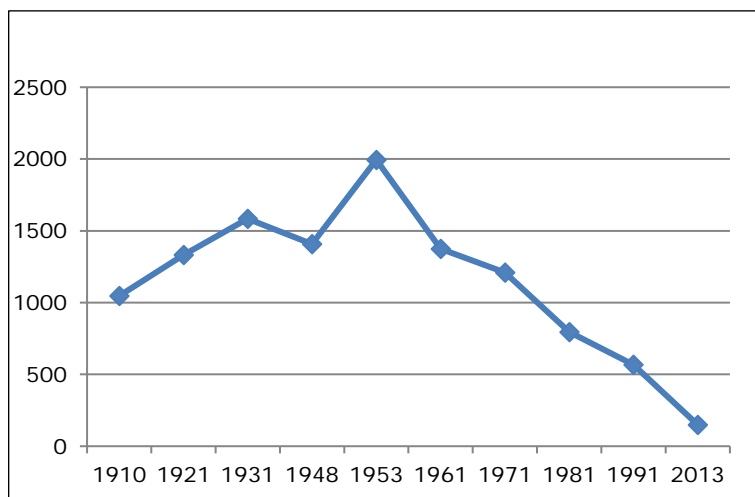
Popis	1910	1921	1931	1948	1953	1961	1971	1981	1991	2013
Št. Slovencev	1.047	1.333	1.584	1.408	1.595	1.375	1.210	794	573	149
% v skupnem št. prebivalcev Sarajeva	2,01	2,01	2,02	0,79	0,76	0,49	0,33	0,17	0,1	0,03
Indeks	'21/10	'21/31	'31/48	'48/53	'53/61	'61/71	'71/81	'81/91	'91/13	'10/13
	127	119	89	113	86	88	88	66	72	26

Vir: Popisi prebivalstva BiH 1910, 1921, 1931, 1948, 1953, 1961, 1971, 1981, 1991, 2013.

Številnost določene populacije se kaže v odnosu naravnega in selitvenega gibanja. Ko govorimo o etničnih manjšinah, je zelo pomembno tudi etnično izrekanje potomcev iz mešanih zakonov, še toliko bolj, ko govorimo o Slovencih v Sarajevu, kjer je prisoten trend tako imenovane kroatizacije.² Ob navedenem je na zmanjšanje števila Slovencev v Sarajevu imela velik vpliv tudi evakuacija 348 oseb med vojno leta 1992 v Bosni in Hercegovini.

¹ Med številnimi avtorji so se s to temo ukvarjali še: Martin Grum, dr. Irena (Rošer) Marković, Vera Adamič Papež, dr. Ilijas Hadžibegović, dr. Vera Kržišnik Bukić, Stanislav Koblar, dr. Damir Josipović, dr. Marko Klavora idr.

² Kroatizacija – mnogi Slovenci so se zaradi enostavnejšega postopka odločili za hrvaško državljanstvo in mnogi so se po narodnostni pripadnosti izrekli za Hrvate.

Slika 1: Gibanje števila Slovencev v Sarajevu 1910–2013.

Vir: Popisi prebivalstva BiH, 1910., 1921., 1931., 1948., 1963., 1961., 1971., 1981., 1991., 2013. leta.

3. Teritorialna porazdelitev in prisotnost Slovencev na območju mesta Sarajeva v popisih 1991. in 2013. leta³

Obstaja več faktorjev, ki vplivajo na prostorsko distribucijo prebivalstva, najpomembnejši so: geografski položaj, relief, klima, hidrografija, tla, rastlinski in živalski svet, ekonomska razvitost območja, družbeno-zgodovinski tokovi in drugo. Fizičnogeografski faktorji lahko zelo vplivajo na poseljenost prostora, bodisi pozitivno, družbeno-ekonomski faktorji pa lahko bogatijo ali slabijo naravne življenjske razmere ljudi (Suljić 2011). Pred vojno in po njej so bili Slovenci v Sarajevu prisotni na območjih občin: Stari Grad, Center, Novi Grad, Novo Sarajevo, Ilidža, Pale, Vogošća, Hadžići in Ilijaš. Le na območju občine Trnovo tam po popisih prebivalstva niso nikoli živeli.

Dosedanji popisi prebivalstva v Bosni in Hercegovini od leta 1910 do 1991 kažejo, da je največ Slovencev živel v Sarajevu (1910: 1.047, 1921: 1.333, 1931: 1.584, 1948: 1.408, 1953: 1.595, 1961: 1.375, 1971: 1.210, 1981: 784, 1991: 573⁴), a po zadnjem popisu leta 2013 jih je bilo največ v Banjaluki, in sicer 230 oseb, medtem ko jih je v glavnem mestu živel le 149.

Največja koncentracija Slovencev v Sarajevu v obeh popisih prebivalstva Bosne in Hercegovine je bila v: Novem Sarajevu (1991: 207, 2013: 47) in občini Center Sarajevo (1991: 155, 2013: 43). Tretja občina je bila leta 1991 Novi Grad, ko jih je tam živel 116, a leta 2013 je bilo le še 7 Slovencev. Več kot po popisu iz leta 1991 jih je bilo Starem Gradu (1991: 22, 2013: 32). V Ilidži pa jih je živel manj kot leta 1991 (1991: 45, 2013: 12), število Slovencev se je zmanjšalo tudi v Vogošći (1991: 10, 2013: 5), Ilijašu (1991: 9, 2013: 1) in v Hadžićih (1991: 6, 2013: 2), medtem ko so leta 1991 na Palah živeli 3 Slovenci, jih danes tam ni več (Preglednica 2).

³ Zaradi primerljivosti so podatki prirejani na teritorialno organizacijo iz leta 1991.

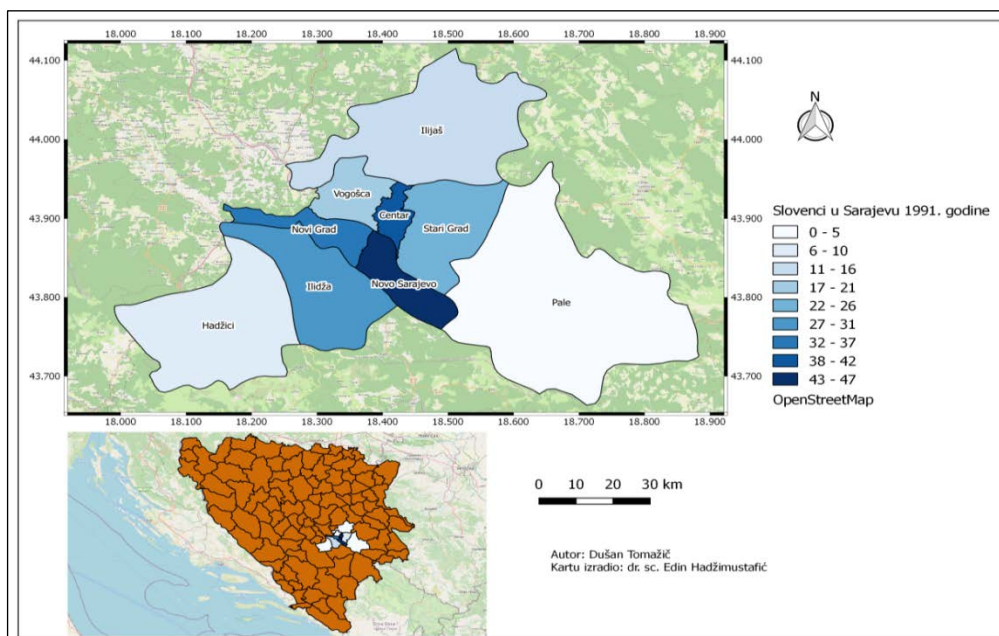
⁴ Nekateri viri govorijo, da jih je bilo tega leta 567.

⁵ Popisi prebivalstva BiH 1910., 1921., 1931., 1948., 1953., 1961., 1971., 1981., 1991., 2013. leta.

Preglednica 2: Gibanje št. Slovencev po popisih 1991. in 2013. v Sarajevu.

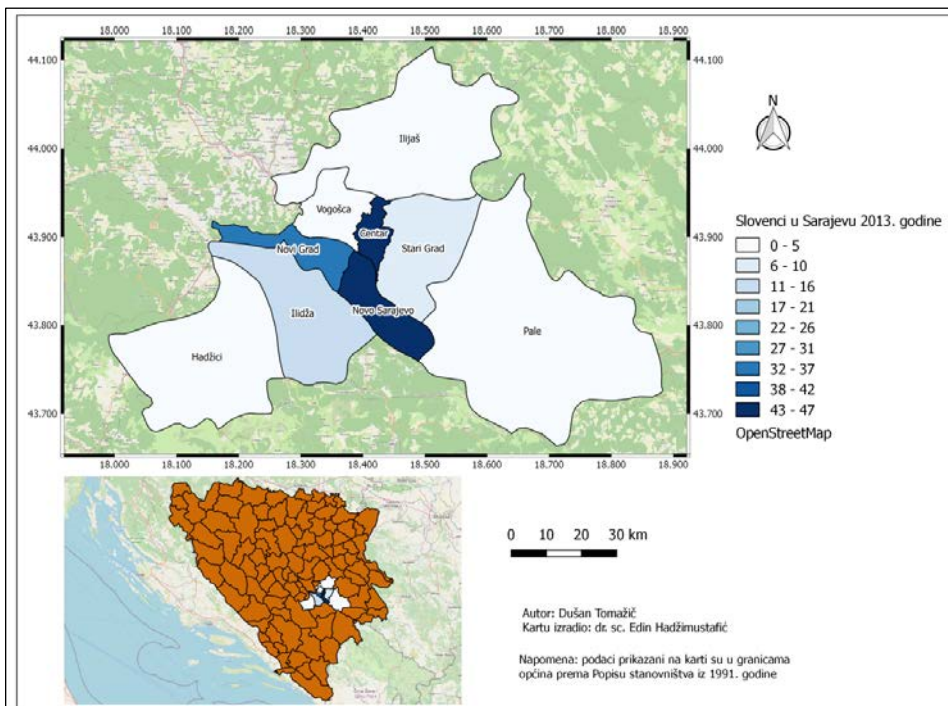
	Število Slovencev	% v skupnem številu Slovencev	Število Slovencev	% v skupnem številu Slovencev
BiH	2.190	100	937	100
Sarajevo ⁶	573	26,1	149	15,9
Center Sarajevo	155	7,1	43	4,6
Sarajevo-Hadžići	6	0,3	2	0,2
Sarajevo- Ilidža	45	2,1	12	1,3
Sarajevo- Ilijaš	9	0,4	1	0,1
Sarajevo – Novi Grad	116	5,2	32	3,4
Sarajevo- Novo Sarajevo	207	9,5	47	5,1
Sarajevo-Pale	3	0,1	/	/
Sarajevo- Stari Grad	22	1	7	0,7
Sarajevo-Vogošća	10	0,4	5	0,5

Vir: Popisa prebivalstva BiH 1991. in 2013.

Slika 2: Slovenci v Sarajevu 1991. leta.
Vir: avtorja Dušan Tomažič in dr. Edin Hadžimustafić.

⁶ V analizo so vključene občine današnjega sarajevskega kantona.

Slika 3: Slovenci v Sarajevu 2013. leta.
Vir: avtorja Dušan Tomažič in dr. Edin Hadžimustafić.

4. Spolna in starostna struktura slovenskega prebivalstva v Sarajevu

Spolno-starostna struktura prebivalstva kot tudi rasna⁷ je v bistvu biološka struktura. Je kvantitativni pokazatelj odnosa moškega in ženskega prebivalstva na eni strani ter starostne strukture tega istega prebivalstva na drugi strani (Suljić 2011, 43).

Odnos med spoloma v Bosni in Hercegovini je bil 1991. leta v korist ženske populacije. Moške populacije je bilo 2,183.795 ali 49,89 %, ženske populacije pa 2,193.238 ali 50,11 %. Podoben odnos je tudi v popisu 2013. leta: 49,1 % ali 1,732.270 moške populacije in 50,5 % ali 1,798.889 ženske populacije. Odnos med spoloma v slovenski populaciji je bil v obeh popisih drugačen. Leta 1991 je bilo moških 39,7 % ali 870 oseb, ženske populacije je bilo 1.320 ali 60,3 % na območju Bosne in Hercegovine, a ta odnos se ni bistveno spremenil v naslednjem popisu prebivalstva (2013 – 39,1 % ali 366 moških, 60,9 % ali 571 žensk) (Preglednica 3).

V glavnem mestu Sarajevu je odnos med spoloma podoben kot na nacionalnem nivoju med slovensko populacijo (1991 – 38 % ali 218 moških, 62 % ali 355 žensk). Dvanajst let pozneje se razmerje skoraj ni spremenilo (2013 – 38,3 % ali 57 moških, 61,7 % ali 92 žensk) (Preglednica 3).

⁷ Rasno strukturo prebivalstva, čeprav je v osnovi biološka, uvrščamo v kulturno-antropološke strukture.

Preglednica 3: Odnos moške in ženske populacije Slovencev v Sarajevu.

BiH	1991	%	2013	%
Skupaj	2.190	100	937	100
M	870	39,7	366	39,1
Ž	1.320	60,3	571	60,9
Sarajevo				
Skupaj	573	100	149	100
M	218	38	57	38,3
Ž	355	62	92	61,7

Vir: Popisi prebivalstva BiH 1991 in 2013.

Spolno sestavo populacije lahko prikažemo na več načinov: s številom moških in žensk, deležem moške in ženske populacije v skupnem številu ali pa z različnimi koeficienti. Koeficient maskulinitete kaže odnos števila moških na tisoč ali sto žensk. Pri Slovencih na nivoju Bosne in Hercegovine je bil koeficient maskulinitete v popisu leta 1991 659, v Sarajevu pa 614. V kasnejšem popisu, torej leta 2013, je bil koeficient maskulinitete 640 na nivoju BiH, v pa Sarajevu 619.

Največ slovenske ženske populacije v popisu iz leta 1991 je živelo v občinah Novo Sarajevo in Center Sarajevo (101), prav tako je bilo največ moške populacije leta 1991 v Novem Sarajevu (92) in Center Sarajevu (54). V naslednjem popisu leta 2013 je največ žensk živelo v Novem Sarajevu (29), Center Sarajevu (27) in Sarajevu-Novim Grad (24). Moške populacije pa je bilo največ v Novem Sarajevu (18) in Center Sarajevu (16). V drugih delih glavnega mesta BiH število slovenske moške populacije ni preseglo 10 oseb (Preglednica 4).

Preglednica 4: Spolna sestava Slovencev v Sarajevu 1991 in 2013.

	Slo.	M	Ž	Slo.	M	Ž
BiH	2.190	870	1320	937	366	571
Sarajevo	573	218	355	149	57	92
Center Sarajevo	155	54	101	43	16	27
Sarajevo-Hadžići	6	2	4	2	2	/
Sarajevo- Ilidža	45	19	26	12	5	7
Sarajevo- Ilijaš	9	/	9	1	1	/
Sarajevo – Novi Grad	116	44	72	32	8	24
Sarajevo- Novo Sarajevo	207	92	115	47	18	29
Sarajevo-Pale	3	/	3	/	/	/
Sarajevo- Stari Grad	22	4	18	7	4	3
Sarajevo-Vogošća	10	3	7	5	3	2

Vir: Popis prebivalstva BiH leta 1991 in 2013.

Starostna struktura prebivalstva kaže na potencialno vitalnost prebivalstva. Starostna struktura Slovencev v Sarajevu je zelo neugodna. Število starejših je bilo že v popisu leta 1991 visoko. V času takratnega popisa je bilo zrelega prebivalstva 72,8 %, in ta predstavlja okostje slovenske diaspore, hkrati pa je bilo število starejših od 65 let 22,7 %, delež mlade populacije pa izjemno skromen in je predstavljal vsega 4,5 % slovenske populacije (Preglednica 5).

Preglednica 5: Slovenci po starostnih skupinah v Sarajevu leta 1991.

Spol	Skupno	Starostne skupine						Indeks staranja 65+/(0-14)
		0-14		15-64		65+		
		Štev.	%	Štev.	%	Štev.	%	
Skupno	573	26	4,5	417	72,8	130	22,7	5
Moški	218	14	6,4	154	70,7	50	22,9	3,5
Ženske	355	12	3,3	263	74	80	22,5	6,6

Vir: Popis prebivalstva BiH leta 1991.

Rezultati zadnjega popisa prebivalstva v Bosni in Hercegovini, s tem pa tudi slovenske populacije, govorijo, da je manjšina v veliki demografski depresiji. Število starejših oseb (65+) je bilo leta 2013 13,8-krat večje od števila mlajših oseb do 15 leta starosti. Slovenci zagotovo predstavljajo eno od demografsko najstarejših manjšin v Bosni in Hercegovini. Če ob tem upoštevamo še spol, je ta situacija pri ženski populaciji še manj ugodna. Število starejših žensk je kar 54-krat večje kot pri mladih do 15. leta starosti.

Preglednica 6: Slovenci po starostni skupinah v Sarajevu leta 2013.

Spol	Skupno	Starostne skupine						Indeks staranja 65+/(0-14)
		0-14		15-64		65+		
		Štev.	%	Štev.	%	Štev.	%	
Skupno	149	5	3,3	75	50,4	69	46,3	13,8
Moški	57	4	7,1	38	66,6	15	26,3	3,75
Ženske	92	1	1,1	37	40,2	54	58,7	54

Vir: Popis prebivalstva BiH leta 2013.

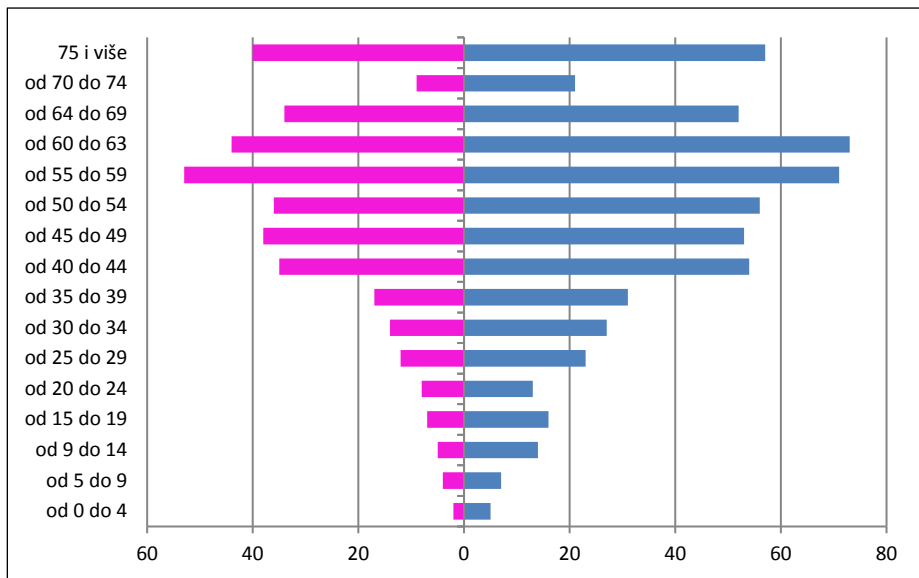
Iz Preglednice 6 lahko vidimo, da zrelo prebivalstvo slovenske populacije v Sarajevu leta 2013 predstavlja kar 50,4 % populacije, zelo pa se je povečal odstotek starejših (1991: 22,7 %), ki jih je bilo leta 2013 že 46,6 %. Skrb vzbuja, da je število mlade populacije izjemno nizko in predstavlja vsega 3,3 % vseh Slovencev, ki živijo v Sarajevu.

Preglednica 7: Slovenci po starostnih skupinah leta 1991.

Leto	1991		
	Starost	Vsi	
		Moški	Ženske
	Št.	Št.	Št.
0-4	5	3	2
5-9	7	3	4
10-14	14	9	5
15-19	16	9	7
20-24	13	5	8
25-29	23	11	12
30-34	27	13	14
35-39	31	14	17
40-44	54	19	35
45-49	53	15	38
50-54	56	20	36
55-59	71	18	53
60-64	73	29	44
64-69	52	21	31
70-74	21	12	9
75 in več	57	17	40
Neznano	...	...	...
SKUPAJ	573	218	355

Vir: Popis prebivalstva BiH leta 1991.

Demografski trendi v razvitem (zahodnem) delu sveta izkazujejo vse večji delež starejšega prebivalstva, kar je posledica manjše natalitete in daljše življenjske dobe. Večji delež starejše populacije hkrati pomeni večji del neaktivnega prebivalstva. Starostna piramida Slovencev, živečih v Sarajevu, je že leta 1991 pokazala te negativne trende. Slovencev v starosti 0–14 let je vsega 26, nad 75 let pa celo 57 oseb.

Slika 4: Starostna piramida Slovencev v Sarajevu leta 1991 (ženske-levo, moški-desno).

Vir: Popis prebivalstva BiH leta 1991.

Demografska slika Slovencev v Sarajevu leta 2013 jasno kaže na manjše število pripadnikov slovenske diaspore, kar je nedvomno posledica vojne (1992–1995) in izselitve Slovencev v državo matico. Namreč novembra leta 1992 se je v Slovenijo izselilo kar 348 Sarajevčanov slovenskega porekla. V mestu so ostali v glavnem starejši. Reprodukcijska populacija je zelo majhna, kar še dodatno obremenjuje številnost Slovencev v tem mestu.

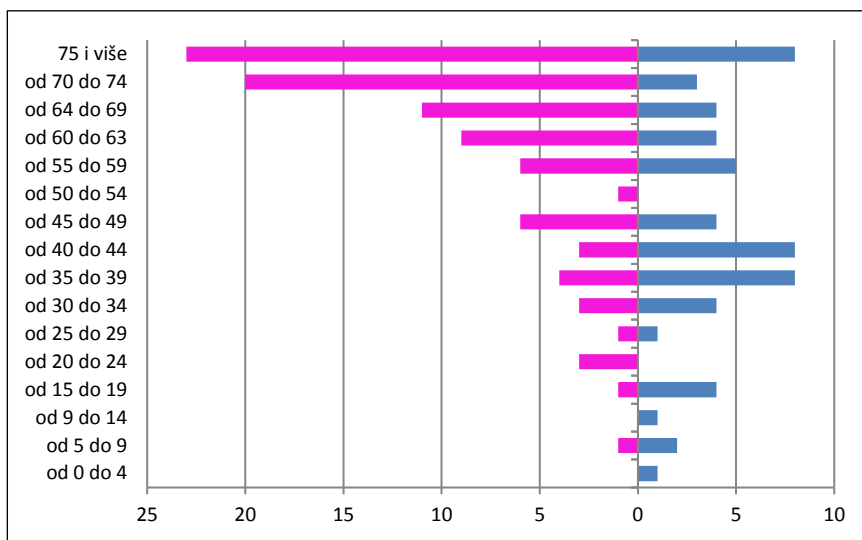
Spolno-starostna piramida (Slika 4) je zelo neobičajne oblike. Piramida nedvoumno kaže, kako se slovenska populacija, živeča v Sarajevu, stara, hkrati pa tudi odnos moške in ženske populacije. Ozka osnova piramide nakazuje, da mlade populacije, zlasti otroške (0–4 leta starosti), skoraj ni, kar je izjemno pomembno za reprodukcijo in prihodnji demografski razvoj. Slovenska diaspora ima zelo malo možnosti daljšega obstanka na tem prostoru prav zaradi negativnih demografskih trendov.

Preglednica 8: Slovenci po starostnih skupinah 2013.

Leto	2013		
	Starost	Vsi	Moški Št.
0-4	1	1	...
5-9	3	2	1
10-14	1	1	...
15-19	5	4	1
20-24	3	...	3
25-29	2	1	1
30-34	7	4	3
35-39	12	8	4
40-44	11	8	3
45-49	10	4	6
50-54	1	0	1
55-59	11	5	6
60-64	13	4	9
64-69	15	4	11
70-74	23	3	20
75 in več	31	8	23
SKUPAJ	149	57	92

Vir: Popis prebivalstva BiH leta 2013.

Slika 5: Starostna piramida Slovencev v Sarajevu 2013 (ženske-levo, moški-desno).

Vir: Popis prebivalstva BiH leta 2013.

5. Veroizpoved Slovencev v Sarajevu 1991–2013

Najdaljšo tradicijo veroizpovedi v Sloveniji imata katoliška in protestantska vera, z doseljevanjem v Slovenijo pa postajata čedalje bolj aktualna tudi pravoslavna in muslimanska veroizpoved. V Sloveniji se veliko ljudi opredeljuje kot ateisti oziroma neverujoči. Iz zapsanega bi lahko sklepali, da se Slovenci na podoben način versko opredeljujejo tudi v drugih okoljih, kjer živijo, predvsem zavoljo tradicije.

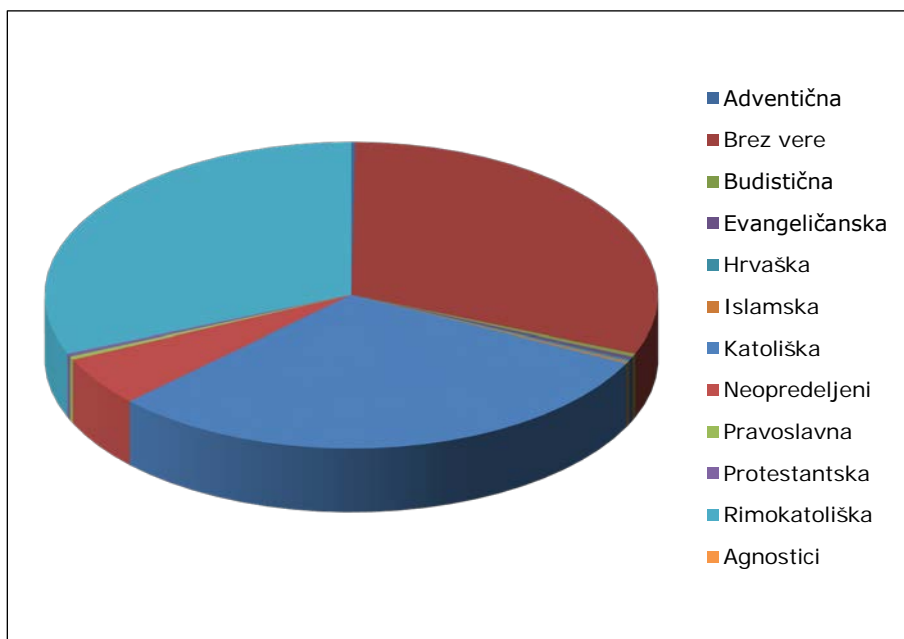
Preglednica 9: Veroizpoved Slovencev v Sarajevu 1991. in 2013.

Vera	1991	%	2013	%
Adventistična	1	0,2	...	...
Brez vere	176	30,7	41	27,5
Budistična	2	0,34	...	...
Evangeličanska	2	0,34	...	...
Hrvaška veroizpoved	1	0,2	...	...
Islamska	1	0,2	3	2
Islamsko-katoliška	...	...	...	...
Katoliška	173	30,2	71	47,6
Neopredeljeni	30	5,2	9	6,1
Neznano	6	1,05	...	...
Ostalo	...	...	4	2,7
Pravoslavna	2	0,34	3	2
Protestantska	2	0,34	...	...
Rimskokatoliška	177	30,89	5	3,4
Agnostična	...	...	13	8,7

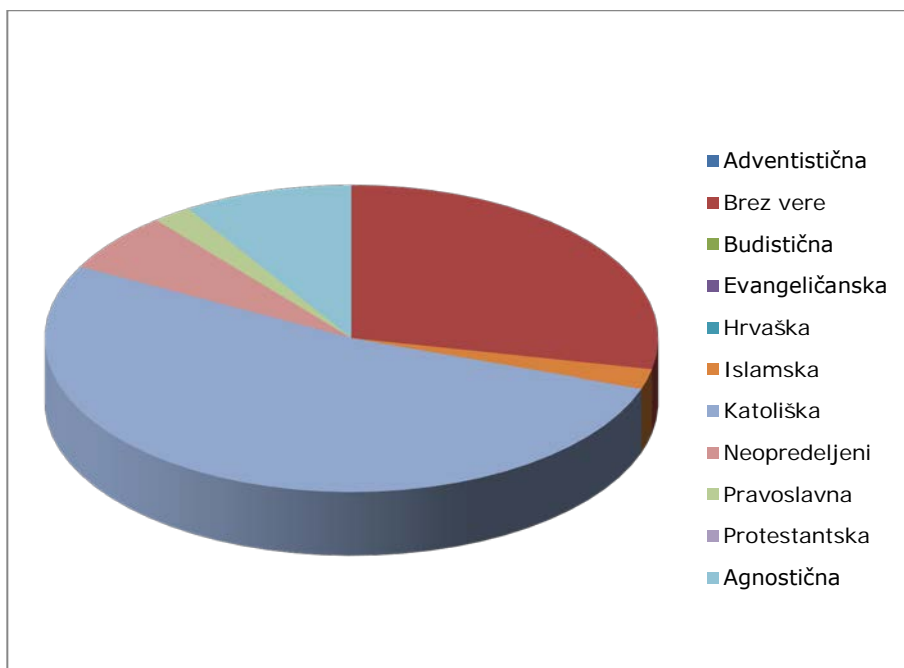
Vir: Popis prebivalstva BiH leta 1991 in 2013.

Glede na popise prebivalstva v Bosni in Hercegovini bi lahko rekli, da gre pri izrekanju o veroizpovedi v tej državi za podobno stanje. Za katolike (katoliška, rimskokatoliška, islamsko-katoliška veroizpoved, ki je hkrati tudi neke vrste unikum v opredeljevanju) se je skupaj izreklo 350 oseb ali 61,01 % v letu 1991, leta 2013 pa 76 oseb ali 50 %. Za protestantske veroizpovedi (protestantska, adventistična in evangeličanska) se je leta 1991 opredelilo 6 oseb ali 0,88 %. V popisu iz leta 2013 pa se nobena oseba ni opredelila za to veroizpoved. Za ateiste oziroma osebe brez vere, neopredeljene, neznane in ostalo se je leta 1991 izreklo 212 oseb ali 36,95 %. Leta 2013 je bilo takih 54 oseb ali 36,3 %. Kot budista sta se leta 1991 opredelili dve osebi ali 0,34 %, v zadnjem popisu take osebe ni bilo. Leta 1991 je ena oseba navedla hrvaško veroizpoved ali 0,2 %. Leta 1991 sta bili dve osebi pravoslavne veroizpovedi ali 0,34 %, leta 2013 pa 3 osebe ali 2,0 %. Povečalo se je število tistih, ki so se opredelili za islamsko veroizpoved (1991: 1 oseba ali 0,2 %, 2013: 3 osebe ali 2,0 %). V zadnjem popisu leta 2013 se je v Bosni in Hercegovini 13 oseb opredelilo kot agnostiki ali 8,7 % slovenske populacije v Sarajevu (Preglednica 9).

Zaradi lažje primerjave podatkov navajamo podatke o verskem opredeljevanju Slovencev. V Republiki Sloveniji se je leta 1991 za katolike izreklo 71,6 % populacije, kar je 10,0 % več kot leta 2002, ko se jih je za katolike izreklo 57,8%, pri slovenski manjšini v Bosni in Hercegovini pa 50 %, kar je 7,8 % manj kot v Republiki Sloveniji.

Slika 6: Veroizpoved Slovencev v Sarajevu leta 1991 v %.
Vir: Popis prebivalstva BiH leta 1991.

Slika 7: Veroizpoved Slovencev v Sarajevu leta 2013 v %.
Vir: Popis prebivalstva BiH leta 2013.

6. Materni jezik Slovencev v Sarajevu

Pomembna družbena in nacionalna identiteta vsakega naroda je tudi jezik, ki je pravzaprav ključ nacionalne identitete. Mešani zakoni so zagotovo pustili sled v negovanju slovenskega jezika. Generacije prvih priseljencev je lažje ohranjala svoj jezik. S porokami in novimi, že v Bosni in Hercegovini rojenimi generacijami ta vez s slovenskim jezikom ni več tako močna, zlasti ker je do razpada skupne države slovenski jezik tudi jezik enega od konstitutivnih narodov in ne manjšine. V popisu prebivalstva leta 1991 je 358 oseb navedlo slovenščino kot materni jezik, kar predstavlja 62,47 % vseh, pri 211 osebah ali 36,82 % je zapisana ena od uradnih variant bosanskega, hrvaškega ali srbskega jezika. Dve osebi sta kot materni jezik navedli nemščino, po ena oseba pa judovski oziroma madžarski jezik. (Pr. 10) Dve tretjini Slovencev je označilo slovenski jezik kot materni, čeprav to nujno ne pomeni, da ga dejansko tudi govorijo. Ena tretjina oseb pa, kot je že zapisano, je navedla eno od uradnih variant jezika v Bosni in Hercegovini, kar brez dvoma govori o asimilaciji in integraciji Slovencev v tem okolju. Opredeljevanje po maternem jeziku leta 2013 se razlikuje v tem, da jim v tem popisu ni bila ponujena varianta izbire slovenskega jezika in so se tako v absolutnem in relativnem številu največkrat opredelili kot ostali, in sicer 71 oseb oziroma 47,65 %, ena oseba je navedla, da ji je materni jezik neznan, kar pomeni 0,7 %. Druge možnosti so bile povezane z uradnimi jeziki na tem območju: bosanski 43 oseb ali 28,9 %, hrvaški 12 oseb ali 8,1 %, srbski 6 oseb ali 4 %, srbohrvaški 15 oseb ali 10 %, za varianto bosanski/hrvaški/srbski jezik se je opredelila ena oseba ali 0,7 %. Velik odstotek oseb, kot je že bilo rečeno, se je odločil izbrati varianto ostali, kar bi lahko pomenilo, da gre za slovenski jezik. Primerjava podatkov s predzadnjim popisom kaže, da se je odstotek tistih, ki jim je slovenščina materni jezik, zmanjšal za 14,82 % (Preglednica 10).

Preglednica 10: Materni jezik Slovencev v Sarajevu 1991. in 2013.

Jezik	1991	%	2013	%
Slovenski	358	62,47	...	...
Bosanski	21	3,66	43	28,9
Hrvaški	17	2,96	12	8,1
Hrvaško-srbski	14	2,40	...	...
Judovski	1	0,17	...	...
Jugoslovanski	2	0,34	...	...
Krajiški	...	...	...	...
Madžarski	1	0,17	...	...
Neznano	...	...	1	0,7
Nemški	2	0,34	...	...
Ostali	...	...	71	47,65
SH/HS	1	0,17	...	...
Slovensko-hrvaški	...	...	...	...
Srbski	2	0,34	6	4
Srbsko-hrvaški	154	27,39	15	10
Bosansko/hrvaški/srbski	...	...	1	0,7
Skupaj	573	100	149	100

Vir: Popisi prebivalstva BiH leta 1991 in 2013.

Iz Preglednice 11 vidimo, če imamo v mislih teritorialno distribucijo, da je največ tistih, ki so slovenščino navedli kot materni jezik, iz Novega Sarajeva – 128 oseb,

sledijo Center Sarajevo 90 oseb, v Novem Gradu je takih 70 oseb, na Ilidži 32 oseb, v Starem Gradu 17 oseb, v preostalih občinah pa število ne preseže 10 oseb. Število ljudi, ki govorijo slovenski jezik oziroma jim je ta tudi materni, je manjše od števila tistih, ki so se narodnostno opredelili za Slovence, kar dodatno namiguje na jezikovno integracijo in asimilacijo v Bosni in Hercegovini. Podatkov za leto 2013 za mesta in naselja v času pisanja članka ni bilo na voljo in zato primerjave po posameznih občinah ni bilo mogoče izvesti.

Preglednica 11: Materni jezik Slovencev v Sarajevu 1991.

Ponujeni jeziki ⁸	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Center Sarajevo	3	6	2	1	1								90	1	51
Sarajevo-Hadžići	1												5		
Sarajevo- Ilidža	3	1											32		9
Sarajevo- Ilijaš	1		1										5		2
Sarajevo – Novi Grad	1	3	4				1						70		37
Sarajevo- Novo Sarajevo	11	6	7		1				1		1		128	1	51
Sarajevo-Pale													3		
Sarajevo- Stari Grad	1								1				17		3
Sarajevo-Vogošća		1											8		1
Skupno	21	17	14	1	2	...	1	...	2	...	1	...	358	2	154

Vir: Popis prebivalstva BiH, 1991.

7. Družbena organiziranost Slovencev v Sarajevu

Slovenci v Sarajevu so že ob koncu 19. stoletja začutili potrebo po društvenem povezovanju. Prvo tako društvo je bilo ustanovljeno leta 1897. Znano je bilo kot „Slovensko omizje“ in se je leta 1909 preoblikovalo v „Slovenski klub“ (Murko 1997). V tem času in nekaj let zatem so tudi v drugih mestih Bosne in Hercegovine ustanovljali slovenska društva (Zenica, 1918., Banjaluka, 1923., Slatina, 1927.) (Tomažič, 2018) V Sarajevu je bilo leta 1934 osnovano „Delavsko kulturno društvo Cankar“, ki je bilo ukinjeno leta 1951 kot tudi druga nacionalna društva. Društvo je izdajalo lasten časopis Naša misel, s podnaslovom List Delavskega kulturnega društva Cankar v Sarajevu, ki je izhajal od leta 1935, in ne Zora, kot je bilo velikokrat zapisano kot prvi list tega društva.⁹

Danes so Slovenci v Sarajevu organizirani v „Delavskem kulturnem društvu Cankar“, ki je bilo ponovno ustanovljeno leta 1993. Ob dopolnilnem pouku slovenskega jezika in kulture za otroke in odrasle imajo lastni dokumentacijski center, knjižnico in pevski zbor „Camerata Slovenica“ ter številne druge sekcije. (Tomažič 2018). Med vojno v BiH je bilo ustanovljeno tudi društvo „Slovenska skupnost Sarajevo“, ki je največ delovalo na humanitarnem, kulturnem in družbenem področju, danes pa na žalost ni več aktivno. Temu društvu se je leta 1999 priključilo „Slovensko društvo Visoko“ (Kobler 2008). Nekateri iz obeh pa danes delujejo v „Delavskem kulturnem društvu

⁸ Ponujeni jeziki: 1 bosanski, 2 hrvaški, 3 hrvaškosrbski, 4 judovski, 5 jugoslovanski, 6 krajiški, 7 madžarski, 8 neznano, 9 nemški, 10 ostali, 11, srb.-hrv.-hrv.-srb., 12 slovaški, 13 slovenski, 14 slo.-hrv., 15 srb.hrv.

⁹ Kostić, M., „Naša misel“, prve novine Delavskega kulturnega društva Cankar u Sarajevu, Bosniaca, Sarajevo.

Cankar". Za razvoj in nadaljnje delovanje Slovencev in drugih državljanov Bosne in Hercegovine je bil v Sarajevu najprej odprt slovenski lektorat na Sarajevski univerzi. Prvič je začel delo že leta 1954 in je deloval do leta 1962, ponovno so ga odprli leta 1974. V začetku vojne leta 1992 je spet prenehal delovati, njegovo delovanje so znova vzpostavili leta 2015 (Tomažič 2018). Lektorat za slovenski jezik pa od leta 2018 deluje tudi v Banjaluki. Veliko podporo Slovencem v Sarajevu, kot v vsej Bosni in Hercegovini, ponujata ambasada Republike Slovenije v Sarajevu in konzulat v Banjaluki, kot tudi številni gospodarski subjekti, ki delujejo v tej državi.

8. Zaključek

Slovenska diaspora je v prostoru Bosne in Hercegovine prisotna že od druge polovice 19. stoletja, zlasti po letu 1878, ko je Avstro-Ogrska dobila mednarodni mandat nad upravljanjem Bosne in Hercegovine. Ob aneksiji leta 1908 s strani avstro-ogrske monarhije pa do njenega razpada leta 1918, s formiranjem Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev oziroma Jugoslavije od leta 1918, ki je razpadla leta 1991, sta bili tako Slovenija kot Bosna in Hercegovina v sestavi navedenih držav.

Največje število Slovencev v Bosni in Hercegovini je bilo leta 1953, ko je bilo po popisu tam živčih 6.300 oseb in prav v tem letu je zabeleženo tudi njihovo največje število v Sarajevu, to je 1.595 oseb. Od leta 1953 do 2013 se je število stalno zmanjševalo in v zadnjem popisu jih je bilo v glavnem mestu vsega 149 oziroma 937 Slovencev v vsej državi.

Veliko je bilo dejavnikov, ki so vplivali na depopulacijo ob koncu 20. stoletja: vojna (1992–1995), uničena država in slab gospodarski položaj. Med vojno se je z dvema konvojema izselila več kot polovica slovenske populacije, celo 348 oseb. Današnja demografska slika je samo rezultat teh dogodkov.

Preostalih 149 oseb slovenske nacionalnosti se v mestu Sarajevu srečuje s procesom demografskega staranja, kar dodatno vpliva na njihovo manjše število. Kljub slabi demografski situaciji so se Slovenci tako v preteklosti kot tudi v sedanjosti v Sarajevu vedno dobro organizirali, da bi ohranili svojo kulturo, jezik in identiteto. Ob koncu 19. stoletja so ustanovili „Slovensko Omizje“ in „Slovenski klub“, leta 1934 so ustanovili DKD „Cankar“, ki je predhodnik današnjega „Cankarja“. Zaradi slabe demografske slike slovenske populacije sta prenehali delovati „Slovenska skupnost“ iz Sarajeva in „Slovenska skupnost“ Visoko, katerih člani so se v veliki večini priključili DKD „Cankar“.

Za lažje delovanje in obstanek ob Slovencih samih pomaga tako lokalna skupnost, sarajevski kanton, kakor tudi Urad za Slovence v zamejstvu in po svetu, Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije, ki podpira delovanje slovenskih lektoratov v Sarajevu in Banjaluki. Za uspešno delovanje slovenske manjšine v Bosni in Hercegovini pa sta v veliko pomoč konzularno-diplomatski predstavnosti v Sarajevu in Banjaluki. V samem mestu je tudi izjemno veliko slovenskih gospodarskih družb, ki po svojih močeh in interesu pomagajo Slovencem v Sarajevu v Bosni in Hercegovini.

Literatura

Definitivni rezultati popisa stanovništva od 31. marta 1931. Knj. I. Opšta državna statistika Kraljevine Jugoslavije, Beograd, 1937.

- Hadžibegović, I. 2007: Socijalna struktura Slovenaca u Bosni i Hercegovini od sredine XIX stoljeća do 1991. godine, Prilozi, 36, Sarajevo.
- Konačni rezultati popisa stanovništva od 15 marta 1948 godine. Stanovništvo po polu i domaćinstva. Knjiga I. Savezni zavod za statistiku i evidenciju, Beograd 1951.
- Konačni rezultati popisa stanovništva od 15. marta 1948, knjiga IX Stanovništvo po narodnosti, Beograd, 1954.
- Kostić, M. 2007: „Naša misel“, prve novine Delavskog kulturnega društva Cankar u Sarajevu, Bosniaca, Sarajevo.
- Mrdjen S. 2002: Narodnost u popisima. Promjena i nestalna kategorija, Stanovništvo, 40, 1-4; 77-103. Zadar.
- Murko, D. 1997: Ob stoletnici ustanovitve Slovenskega omizja, prvega društva sarajevskih Slovencev, Traditiones 26, Zbornik Inštituta za slovensko narodopisje, Ljubljana.
- Nacionalni sastav stanovništva – rezultati za Republiku po opštinama i naseljenim mjestima 1991.“, Statistički bilten br. 234, Izdanje Državnog zavoda za statistiku Republike Bosne i Hercegovine, Sarajevo.
- Popis stanovništva 1953. godine. Osnovni podaci o stanovništvu - podaci za naselja prema upravnoj podjeli u 1953. godini. Knjiga XIV, SZS, Beograd, 1958.
- Popis stanovništva 1961. Vitalna, etnička i migraciona obeležja (rezultati za opštine). Knj. VI, SZS, Beograd, 1967.
- Popis stanovništva i stanova 1971. Stanovništvo (etnička, prosvetna i ekonomska obeležja stanovništva i domaćinstva prema broju članova). - Rezultati po opštinama, SZS, Beograd, 1974.
- Popis stanovništva, domaćinstava i stanova 1981. Stanovništvo i domaćinstva. - Usporedni podaci za 1971. i 1981., (za opštine). Statistički bilten br. 86., RZS, Sarajevo, 1982.
- Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u 1981. godini, Opštine u SFRJ, - osnovni podaci o stanovništvu, domaćinstvima i stanovima, SZS, Beograd, 1987.
- Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u 1981. godini. Aktivno stanovništvo prema zanimanju, polu i narodnosti, za SFRJ, SR i SAP (Tabela 075), SZS, Beograd, 1984.
- Popis stanovništva, domaćinstava, stanova i poljoprivrednih gazdinstava 1991., Etnička obilježja stanovništva, Rezultati za Republiku i po opštinama. Statistički bilten br. 233., RZS, Sarajevo, 1993.
- Prethodni rezultati popisa stanovništva u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca 31. januara 1921. godine. Državna štamparija, Sarajevo, 1924.
- Rezultati popisa žiteljstva u Bosni i Hercegovini od 10. oktobra 1910., Sarajevo, 1912.;
- Stanovništvo Bosne i Hercegovine. Narodnosni sastav po naseljima, Državni zavod za statistiku RH, Zagreb, 1995.
- Stanovništvo po naseljenim mjestima, Statistički bilten br. 257., FZS, Sarajevo, 1998.
- Stanovništvo slovenske etničke pripadnosti prema starosti po petogodištima i spolu iz Popisa stanovništva, kućanstava i stanova u BiH 2013. godine, Sarajevo 2013.
- Statistika mjesta i žiteljstva Bosne i Hercegovine po popisu naroda 1. 05. 1885., Sarajevo 1886.
- Suljić, A. 2011: Stanovništvo i naselja općine Srebrenica, Geografsko društvo Tuzlanskog kantona, Tuzla.
- Tomažič, D. 2018: Slovenačka etnika manjina u BiH/Slovenska etnična manjšina v BiH, str. 77 – 91, Banja Luka.

SLOVENES IN SARAJEVO BETWEEN 1991 AND 2013

Summary

The Slovenian diaspora has been present in Bosnia and Herzegovina since the second half of the 19th century, especially after 1878, when the Austro-Hungarian monarchy was given an international mandate to govern Bosnia and Herzegovina. When annexed in 1908 by the Austro-Hungarian monarchy until its disintegration in 1918, with the formation of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes or Yugoslavia in 1918, which disintegrated in 1991, both Slovenia and Bosnia and Herzegovina were part of these countries.

The largest number of Slovenes in Bosnia and Herzegovina was in 1953, when according to the census there were 6,300 people living there, and in that year their largest number in Sarajevo was recorded, ie 1,595 people. From 1953 to 2013, the number was constantly decreasing and in the last census only 149 of them lived in the capital, altogether 937 Slovenes in the entire country.

There were many factors that influenced depopulation at the end of the 20th century - the war (1992 -1995), the ruined state and the poor economic situation. During the war, more than half of the Slovenian population, as many as 348 people, emigrated with two convoys. Today's demographic picture is just the result of those events.

The remaining 149 persons of Slovenian nationality are facing the process of demographic aging in the City of Sarajevo, which additionally affects their smaller number. Despite the poor demographic situation, Slovenes have always been well organized in Sarajevo, both in the past and in the present, to preserve their culture, language and identity. At the end of the 19th century, the "Slovenian Table" and the "Slovenian Club" were founded, and in 1934 the DKD "Cankar" was founded, which is the predecessor of today's "Cankar". The poor demographic picture of the Slovene population led to the cessation of the activities of the "Slovenian Community" from Sarajevo and the "Slovenian Community" Visoko, whose members joined the DKD "Cankar".

The local community, the Sarajevo Canton, as well as the Office for Slovenes Abroad, the Ministry of Education and Sports of the Republic of Slovenia, which supports the activities of Slovene lectureships in Sarajevo and Banjaluka, help to facilitate and stay with Slovenes. The consular and diplomatic missions in Sarajevo and Banjaluka are of great help to the successful operation of the Slovene minority in Bosnia and Herzegovina. There is also an extremely large number of Slovene companies in the city itself, which help Slovenes in Sarajevo in Bosnia and Herzegovina to the best of their ability and interest.